

НАВЧАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОЦЕС

УДК 152.3+343.95+351.745.5

Тарас Ваврик

старший викладач
Академії управління МВС,
кандидат психологічних наук

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ ЖИТТЄВОЇ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ ОВС УКРАЇНИ

Стаття висвітлює результати тренінгу "Формування позитивної життєвої мотивації у персоналу ОВС України", що проводився в Академії управління МВС з групою слухачів магістратури. Особливу увагу в статті приділено практичним методикам саморегуляції.

Статья освещает результаты тренинга "Формирование положительной жизненной мотивации у персонала ОВД Украины", который проводился в Академии управления МВД с группой слушателей магистратуры. Особое внимание в статье уделяется практическим методикам саморегуляции.

The article is about the training "Creation a positive life motivation of police staff of Ukraine" which provided with a group of students. Particular interest in the article led to practical methods of self-regulation.

Ключові слова: мотивація, біофілія, персонал ОВС, тренінг, саморегуляція, медитація, візуалізація.

Ключевые слова: мотивация, биофилия, персонал ОВД, тренинг, саморегуляция, медитация, визуализация.

Keywords: motivation, biophilia, police staff, training, self regulation, meditation, visualization.

Поняття позитивної життєвої мотивації є особливо актуальним у правозастосовчій та правоохоронній діяльності. Це пояснюється тим, що на правоохоронців покладена особлива відповідальність перед суспільством. Імідж працівника ОВС є відображенням його внутрішньої мотивації.

Психологічний стан особистості, безумовно, визначає характер її життєдіяльності. Дисгармонійна, проблемна особистість не може виконувати покладені на неї обов'язки на належному рівні. Така особистість вразлива для стресогенних та інших негативних чинників, що позначаються на її професійних стосунках. Цю проблему досліджували такі науковці, як Е. Фромм, В. Райх, А. Адлер, Д. Майєрс, А. Менегетті, Е. Цветков, Г.М. Андрєєва, О.М. Бандурка, В.І. Барко, Л.І. Казміренко. Завдання нашої статті – визначити основні психологічні аспекти формування позитивної життєвої мотивації персоналу ОВС та висвітлити перспективні форми її розвитку.

Отже, проблематика формування позитивної життєвої мотивації у працівників ОВС є однією з найактуальніших. При цьому важливо правильно тлумачити термін “позитивна життєва мотивація”. Як відомо, мотив – це рушійна сила діяльності, предмет людської потреби. Намагання визначити поняття позитивної життєвої мотивації через норми законодавства, загальносуспільної моралі є доволі сумнівними. Це можна пояснити тим, що, по-перше, законодавство і загальносуспільні норми моралі є динамічними, постійно змінюються, отже, використовувати термін “позитивний” щодо такої категорії, як “життєва мотивація”, не зовсім правильно. По-друге, норми законодавства і моралі суттєво різняться між собою в різних державах і культурах. Ще більша помилка – намагатися визначити позитивну життєву мотивацію через релігійні норми. Адже в Україні проживають представники різних напрямів християнства, а також інших релігій – ісламу, іудаїзму тощо. Хоча між цими монотеїстичними релігіями є багато спільного, проте є і суттєві відмінності. До того ж більшість громадян України тільки номінально належать до певної релігійної громади, утім не вважають релігійні норми головними. Таким чином, усі наведені критерії оцінки життєвої мотивації є суб'єктивними і мінливими.

Отже, слід виводити поняття “позитивна життєва мотивація” тільки через об'єктивні показники, які були б універсальними і не залежали від національної, громадянської, релігійної приналежності особистості. Постає закономірне питання: “Наскільки це реально?”

Проаналізувавши культури різних народів, постулати різноманітних релігійних культів, норми законодавства багатьох держав, мож-

на дійти висновку, що в них є багато спільного. Ці спільні аспекти, що спрямовані на вільний, усебічний, суспільно корисний і продуктивний розвиток людини і громадянина, називають загально гуманістичними цінностями.

Проте термін гуманістичний (англ. human – людський) охоплює переважно правове і філософське розуміння окресленого питання. Щодо психологічного аспекту зазначеного питання можна використати терміни “позитивні життєві цінності” або “біофільні цінності”.

Біофілія в перекладі з давньогрецької мови означає “любов, ваблення до життя”. Вперше механізм біофілії як потягу до життя детально описав у своїх працях З. Фрейд [7]. Учений дослідив феномен вродженої дихотомії в кожній людині: з одного боку – це потяг до життя, тобто до розвитку, еволюції, спрямованої на плідну і мирну співпрацю з іншими індивідами (соціальна маніфестація *libido*, Еросу) [4, 15]. З іншого – наявність вродженої агресії (того, що К. Лоренц називав “злоякісна агресія”), спрямованої на інших осіб або на себе, тобто у формі аутоагресії. Згодом у роботах Е. Фромма концепція біофілії розкривається найдетальніше. У роботі “Адольф Гітлер – класичний приклад некрофілії” [8] він детально описує механізм проєкції деструктивних ваблень однієї особи – канцлера фашистської Німеччини А. Гітлера – на державу та цілий світ. Здійснюючи психологічний аналіз історичних документів, зокрема деяких норм законодавства, Е. Фромм не тільки показує деструктивний, непродуктивний характер соціальних норм того часу, а й розбіжності між термінами “норми законодавства” і “норми права” у психологічному розумінні [8, 123]. Проте роботи Е. Фромма переважно теоретично-описового характеру (що не зменшує їхньої цінності).

У роботах сучасніших дослідників концепція біофілії як універсальної мотиваційної домінанти розкривається через об’єктивні показники емпіричним шляхом. Так, у Д.С. Соммера описана низка експериментів, які підтверджують об’єктивний взаємозв’язок між мотивацією особистості, її психологічним станом і зміною електромагнітного поля, що випромінює людина (його умовно можна назвати біополем). Д.С. Соммер наводить результати експерименту, у якому “групі з 30 осіб роздали по жмені насіння, кожен, узявши насіння між долонями, намагнічував його почуттям гніву впродовж семи днів

по п'ять хвилин. Спочатку в сотах пристрою (спеціальний вимірювач електромагнітної енергії живих організмів – апарат “Вегатест” (Німеччина, 1999) розмістили ампулу з нейтральним насінням, при цьому показник складав 80 одиниць. Після цього виміряли показники насіння, намагніченого почуттям гніву, – середній показник складав 40 одиниць!” [6, 516]. Зазначений експеримент корелює з даними, отриманими іншими вченими – Б. Кохлером (Німеччина), Б. дель Бланко (Канада), С.П. Шуріним (Росія). Ці дослідження експериментально підтверджують об'єктивний (природний, фізичний) характер універсальних, життєвих цінностей, тобто правових, моральних і релігійних норм гуманістичного характеру. Д.С. Соммер пояснює їх через термін “моральна фізика” [6].

Так, можна дійти висновку, що “позитивна життєва мотивація” – та, яка спрямована на перманентний розвиток власного потенціалу, що несе благо собі та іншим людям. Отже, тільки таку мотивацію, спрямовану на всебічний розвиток себе і суспільства, можна вважати істинно “позитивною життєвою мотивацією”.

Ми підтримуємо підхід, згідно з яким недоцільно будувати позитивну модель, використовуючи принцип “доведення від супротивного”. Є багато програм, тренінгів, спрямованих на те, “як непотрібно робити” (курити, пиячити), чому не слід скоювати суїцид. Безперечно, всі ці тренінги мають свою цінність. Проте, як правило, вони не дають комплексного розуміння того, “а як потрібно...”. Отже, тільки через формування глибинної позитивної життєвої мотивації шляхом проведення відповідних семінарів і тренінгів можна усунути і більшість негативних соціально-психологічних (і правових) деструктивних явищ. Перефразовуючи давньоримський вислів “*espíritu sano en corpore sano*” (“у здоровому тілі – здоровий дух”), можна цілком точно стверджувати, що тільки здоровий “дух” може бути передумовою психологічно, фізично, соціально здорової особистості.

Тренінг “Формування позитивної життєвої мотивації у персоналу ОВС України” проводився протягом трьох днів на базі Академії управління МВС з групою слухачів магістратури (спеціальність “Правознавство”) у кількості 16 осіб у червні 2008 року. Завершувався він анонімним опитуванням та відкритим обговоренням, що дозволило виявити позитивну оцінку слухачів як самої ідеї тренінгу,

так і методик його проведення. Анонімне опитування ставило за мету виявити позиції учасників за такими базовими позиціями: 1. Чи задоволені Ви результатами тренінгу? 2. Чи може такий тренінг мотивувати Вас до позитивної самотрансформації? 3. Чи справді тренінг має практичний характер?

Результати анонімного опитування за першою позицією виявили, що 12 осіб – 75 % – задоволені результатами; 2 особи – 12,5 % – частково задоволені; 1 особа – 6,25 % – утрималася від відповіді; 1 особа – 6,25 % – не задоволена. За другою позицією 11 осіб – 68,75 % – зазначили, що тренінг може мотивувати до позитивної самотрансформації; 1 особа – 6,25 % – утрималася; 4 особи – 25 % – зазначили, що лише тренінг не може стати каталізатором їхнього саморозвитку на цьому етапі. За третьою позицією 14 опитаних – 87,5 % – підкреслили практичну цінність тренінгу (або деяких елементів) і можливість подальшого застосування його положень і технік у професійній діяльності чи повсякденному житті; 2 респонденти – 12,5 % – зазначили, що цей тренінг мав переважно теоретичний характер.

У відкритому обговоренні всі учасники тренінгу схвалили його базовий концептуальний підхід – зосередження уваги не на проблемних аспектах життєдіяльності персоналу ОВС (стресогенність роботи, депресивні тенденції, агресивність контингенту, ризик, пов'язаний із вживанням алкоголю, тощо), а на позитивній реальності. Учасники тренінгу відмітили, що такий підхід формує нове, ресурсне й адаптивне світосприйняття, відкриває нові можливості щодо вирішення особистісних проблем. Особливу зацікавленість в учасників тренінгу викликали практичні методики саморегуляції, позитивної візуалізації, створення аффірмацій, медитативні техніки.

Отже, можна зробити висновки, що саме підхід, орієнтований на формування позитивної моделі світосприйняття, може бути успішно застосований в практичній психологічній роботі з персоналом ОВС. Не зменшуючи позитивної ролі практичних занять і тренінгів, присвячених профілактиці девіантної поведінки (надмірного вживання алкоголю, наркотичних речовин, агресивності тощо) серед працівників ОВС, можна констатувати недосконалість такого підходу. Ця недосконалість обумовлена, по-перше, орієнтацією на уникнення де-

структивних явищ, а по-друге, невизначеністю критеріїв соціально бажаної, позитивної мотивації та поведінки.

Дослідження у сфері практичної психології свідчать про те, що активний конструктивний характер поведінки особистості залежить переважно від наявності соціально корисних переконань та установок, які домінують. Запропонований тренінг спрямований саме на комплексну активізацію біофільної (соціально корисної, конструктивної) мотиваційної домінанти. Особлива увага приділяється методам саморегуляції, що дозволяють сформувати практичні вміння викликати позитивну життєву мотивацію в конкретних професійних ситуаціях.

У подальших наукових дослідженнях доцільно досліджувати ступінь і характер ефективності впливу тренінгів з формування позитивної життєвої мотивації, оптимістичного світосприйняття. Варто провести порівняльний аналіз ефективності різних типів тренінгових програм, спрямованих на профілактику деструктивної поведінки і формування позитивної життєвої мотивації. Перспективним аспектом є створення апаратурної системи вимірювання рівня біопотенціалу персоналу ОВС у поєднанні з психодіагностикою типу позитивної життєвої мотивації. Вважаємо, що такий тренінг надалі можна рекомендувати для проведення в інших підрозділах ОВС.

Список використаних джерел

1. Барко В.І. Психологія управління персоналом органів внутрішніх справ (проактивний підхід): монографія. – К.: Ніка-Центр, 2003. – 448 с.
2. Лоуэн А. Терапия, которая использует язык тела (Биоэнергетика). – СПб.: Речь, 2000. – 272 с.
3. Кехо Д. Подсознание может все! – Минск: ООО “Попурри”, 2002. – 176 с.
4. Ковалев С.В. Введение в современное НЛП. – М.: Флинта, 2002. – 512 с.
5. Меняйлов А.А. Катарсис: подноготная любви. Психодинамическая эпопея. – М.: КРОН-ПРЕСС, 1997. – 640 с.

6. Соммер Д.С. Мораль XXI века / пер. с исп. – М.: Изд. дом “София”, 2004. – 528 с.
7. Фрейд З. Основные принципы психоанализа. – К.: Вакслер, 1997. – 288 с.
8. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности / пер. с нем. Э. Телятниковой. – М.: Изд-во АСТ, 2004. – 635 с.
9. Фромм Э. Искусство любить / пер. с англ.; под ред. Д.А. Леонтьева. – 2-е изд. – СПб.: Азбука, 2002. – 224 с.
10. Фромм Э. Человек для себя. – Минск: Харвест, 2003. – 252 с.
11. Цветков Э. Режиссура судьбы. – СПб.: Питер, 2003. – 320 с.
12. Цветков Э. Психоника, или программируемый человек. – СПб.: Питер, 2003. – 250 с.

Стаття надійшла 11.12.2008.